

A népesedés és a család.

MATTYASOVSKY MIKLÓS úrnak »A népesedés és a család« címmel Szemlénk januáriusi számában megjelent cikkéhez legyen szabad az alábbiakat megjegyzésképpen felhozni:

A cikk írója »A népesedés« című könyvvel foglalkozva, azt mondja ugyanis arról, hogy »eltér a házasság, illetve a család elvétől akkor, amikor a gyermekszállítás adóját egyszerűen a 17 éves nőkre veti ki. A 492. lapon levő jegyzetben csak azért ajánlja a szülési átlagszámnak a házasságkötések helyett a nőkre (pl. 17 éves nőkre) való kivetését, hogy a törvénytelen szülöttek ne zavarják az állam által megállapítandó szülési átlagszám kiszámítását. Később azonban, az 500. lapon a minimalis átlagszámot már vagylagosan veti ki egy-egy családra, vagy egy-egy nőre.«

A magam részéről most már szükségesnek látom kiemelni azt, hogy »A népesedés« című könyvem nemcsak, hogy teljesen és minden sorában a házasság és család alapján áll, hanem ebben a tekintetben még sokkal tovább megy, mert éppen a házasság intézményét tartja a népesedés biztosító szelepének, (i. m. 240. l.) Ebbeli nézeteimet bőven kifejtem »A socializmus és a népesedés« című fejezetben (223-250). Legyen szabad ennek a fejezetnek csak néhány sorát idéznem. »A házasságnak erős korlátait nélkülöző alkalmoszerű nemi közösségek elterjedtévei erősen meg kellene változnia annak a következetes és csekély ingadozást mutató rendnek, amely egy-egy nemzet, nép stb. szaporodásában jelenleg nyilvánul. Igen erős szaporodást meddő és depopuláló korszakok válhatnak fel s megfordítva s a legnagyobb visszasságok

terjedhetnének el a nemi élet terén. S a gondolkodó állam csakhamar kénytelen volna a propagatív életet ismét erős tevékenységgel szabályozni, visszaállítani a házasság intézményét, vagy helyette más megfelelő intézményt adni a társadalomnak, ha ugyan sikerülne ilyet feltalálni.«

»A társaság intézményét könnyű volna esetleg felforgatni, de ezt pótolni alig lehetne. Azok a theoriák, tervek, amelyeket a házasság pótlása tekintetében felállítottak, mind olyanok, hogy velük szemben minden intelligens ember a legjogosultabb és leglogikusabb ellenvetéseknek egész sorozatát tudja felállítani, nemhogy azoknak gyakorlati kivitelre való elfogadása ajánlható volna.«

»Micsoda könnyelműség, rosszindulat vagy ítélő tehetségbeli hiány kellene ahhoz, hogy egy ilyen annyira egyszerű, természetes, logikus és megfelelő intézményt egyszerűen felforgassanak valami bizonytalan idea vagy jelszavak kedvéért! A házasság lényegében nem annak egyházi vagy polgári, illetőleg szokásbeli formája, sőt nem is az egy- vagy többnejűség az irányadó, hanem az, hogy feltétlenül legyen meg a társadalomnak egy olyan állandó, szabályozott nemi kapcsolata, amely az emberiség legeslegfontosabb életérdekének, a továbbfenmaradásnak, a népesedésnek 'folyamatát szabályozni, annak rendszeres és nem ingadozó, nagyobbfokú változásoktól mentes, biztos menetet adni alkalmas. A házasság ekként a társadalom biológiai jövőjének bizonytalanságát hárítja el. ; . . . Hogy az emberi nem tovább fenmaradását és szaporodását ennyire rendszeresen biztosító emez intézmény nélkül is, a »dolgok természete'-. , vagy valamely magasabb gondviselés normálisan, ellentétes és bizonytalan eshetőségektől mentesen irányíthatná a népesedés menetét, azt feltételezni s előre elhinni nem vagyunk eléggé naivok« (i. m. 237-238 1.).

Azt hiszem, hogy ezek után nagy következetlenség lett volna tőlem ugyanabban a munkában letérni a családíság álláspontjáról. Azt tehát nem is tehettem s nem is tettem.

A 492. és 500. lapokon, amikor az egy-egy családra vagy egy-egy nőre eső szülési átlagszám kiszámításáról van szó, – éppen úgy azon az állásponton vagyok, mint annak előtte s utána. A szülési átlagszám kiszámítása történhetik ugyanis többféleképpen s az anyaságra érett korban levő nők számához viszonyított átlagszám azért válhatik szükségessé, mert a törvénytelen szülöttek száma – bármily kedvezőtlen jelenség is az – sem quantité a négligeable akkor amikor egy nemzet repopulációjáról van szó, s amikor a szaporodási arány minden tized százaléká is nagy súlylyal esik a népesedés mérlegébe. Azokban az országokban pedig, amelyekben a többnejűség dívik, még nélkülözhetetlenebb ez a számítási

mód. Már pedig hogyha a népesedési kérdésnek a távol „jövőben való alakulásáról teljes általánosságban beszélünk, nem zárhatjuk ki egy nemzet társadalmát sem.

Hogy valamely nemzet népesedése kielégítő legyen, ahhoz a lényeges kellék az, hogy a szülési átlagszám ne csupán a családok számához, hanem az anyaságra alkalmas nők, illetve az egész lakosság számához viszonyítva is elég nagy legyen. Minél kisebb ennél fogva a házasságkötések viszonylagos száma, annál nagyobb átlagos gyermekszám szükséges a kellő nemzeti szaporodáshoz az egyes családokon belül. Akkor, amikor arról van szó, hogy a családok a kellő számú gyermeket adják meg a nemzetnek, arról is van szó, hogy átlagban egy-egy nőre is kellő számú gyermek essék.

Amikor tehát az 500-ik lapon arról szólok, hogy felállítandó az a kívánatos minimális szülési átlagszám, melynek egy-egy családra, vagy egy-egy nőre kell esnie, nem érthetek mást az alatt, mint azt, hogy ezt az egy-egy nőre eső átlagszámot is a családok kellő termékenységének kell biztosítania, vagyis hogy a népesedésnek mindenkor a család legyen a biztosító szelepe. A mindenütt előforduló s a törvényeseknél sokszorosan kisebb arányú törvénytelen születések szintén számbaveendők volnának a minimális arányszám csökkentésére, de az anyaság kötelessége és a minimalis gyermekszám csak házasságban élő nőktől volna követelhető.

A modern elnépteledésnek rendszerint nem az az oka, hogy nincsen meg a kellő számú családalapítás, hanem az, hogy a családok visszonylag terméketlenek. Nem is valószínű a mostan várható fejlődésből következő az, hogy a házasságkötések csekély száma okozzon elnéptelenedést. Sőt számos irányzat hajlik oda, hogy a modern munkásosztálynál oly gyakori vadházasságok és együttélések törvényessé tétele megkönnyítéssék.

Ha azonban egy nemzeti rothadás szomorú korszakában valamikor a jövőben arról volna szó, hogy a nemzetnek léte függ attól, hogy az állam erősebb reprodukcióra kényszeríti-e vagy sem a nemzeti fajt, – szerintem ilyen körülmények között csak egy kötelessége lehet az államnak: minden habozást félretéve cselekedni, mert a nemzeti faj életének, fennmaradásának biztosítása oly legfőbb kötelesség, amelylyel szemben minden ellenvetés eltöri.

Szemlélek jelzett cikkének írója szerint azonban az anyaság adója a család szétdúlásához vezet, majd arra a végkövetkeztetésre jut, hogy az egész kérdés oda módosul; »mi becselebb, nélkülözhetetlenebb erre a társadalomra nézve, a család-e, vagy a népesség gyorsabb szaporodása? Ha a család a fontosabb, akkor a népszaporulat állami meghatározását mellőzni kell, mert ez a családot gyakor-

latilag megsemmisítené. Ha ellenben a szaporodás a fontosabb, akkor közvetlenül is ki kell ezt kényszeríteni, és pedig még azon az áron is, ha ez által a mai értelemben vett család megszűnik.« (id. cikk 72. 1.)

A kérdés természete olyan, hogy a legellentétebb véleményeket is lehet komoly érvekkel támogatni, de talán egyetlen véleményt sem lehet tapasztalati tényekkel erősíteni. Így aztán nem marad más bátra, mint a logika fegyvereivel való hadakozás, mely tiszteletet parancsol minden komoly véleménynek.

Én abban a nézetben vagyok, hogy a jövő társadalmában valamely nemzetnek az elnépesedés nyomorai által okozott enyészetből kivezető eszköz csakis az egészséges és népesedési funkcióit teljesítő családnak ha – kell a megfelelő sanctio által való – visszaállítása lehet, nem pedig megfordítva. Szerintem tehát egy rothadó korban a nemzet gyorsabb népszaporodásnak kikényszerítése nem a család szétrobbantásával, hanem ellenkezőleg a család segítségével lehetséges csupán. Hiszen ha már sokan a fejüket csóválják arra a véleményre, hogy valamikor a jövőben, fejlettebb társadalmi és közigazgatási állapotok mellett, talán lehetséges lesz a köz részéről a házastársaknak egy olyan öntudatos magatartását biztosítani, melynek folytán kellően megnövekszik az egy-egy családra eső átlagos gyermekszám, – akkor, hogy lehet-e csupán elgondolni is egy olyan kényszert, amely család nélkül, azon kívül akarna ilyesmit elérni?

Miért vezetne a család szétrobbantására az, hogyha a köz elvárná az egyes házastársaktól, hogy addig a míg három vagy négy gyermekük nem született, ne korlátozzák szaporodásukat? – Hiszen éppen egy normális családnál ez rendes dolog. Hogyan robbanthatná tehát szét a családot egy olyan népesedési menet öntudatos megkövetelése, amely éppen a család egészséges funkcionálásához tartozik?

Szerintem az állam az által, ha határt szab a születések végletekbe hajtott korlátozásának a családban, nem robbantja szét a családot, hanem ellenkezőleg: visszaállítja az igazi családot, t. i. azt, amely népesedési hivatását is kellően teljesíti, hiszen a cikk írója maga mondja, hogy a férfi és nő életközössége velük élő gyermek nélkül nem család. (i. ez. 70. 1.)

Az el sem gondolható, hogy valamely állam a születéseknek abszolút megakadályozását elbírja. Tehát csak a viszonylagos és nem feltétlen megakasztása a szaporodásnak, – válhatik általános és huzamos gyakorlattá egy-egy polgárosult nemzet társadalmában. A kérdés csupán a körül forog, hogy melyik az a határ, amelyen túl az állam nem nézheti többé tétlen kezekkel a népesedés mega-

kasztását. Ez a határ szerintem akkor érkezett el, a mikor a túlságba hajlott gyermekkorlátozás a nemzeti faj létét komoly veszedelemmel fenyegeti.

Ugyaníly természetű szerintem az az ellenvetés is, hogy »az ilyenfajta beavatkozásnak az lenne a következménye, hogy a családi élet a felső osztályok kisebbségévé válnék. A többi osztályok – az egoismus mai állását feltételezve – lemondanának a családi életről, csakhogy a gyermek eltartásától szabaduljanak.« Ezzel szemben is csak azt lehet mondani ha a családi alapon állunk, hogy egy bizonyos határon túl az államnak oly erőteljes társadalmi politika terére kell lépnie, mely kényszeríti az anyagilag kellő helyzetben levőket a családalapításra, hogyha a jövőben valamikor a családalapítások általános számának túlságos megcsökkenése okozná az elnépesedést. Abban a nézetben vagyok, hogy ez a feladat könnyebb oldala volna. A modern társadalmakban azonban még sehol sem fordult elő állapot, hogy a családalapítások általános számának csekély volta miatt állott volna elő az elnépesedés. Különösen kivételes dolog ez az alsóbb osztályoknál.

A gyermek eltartásától való félelem első sorban az művelt középosztály betegsége. A birtokos parasztság egységének gazdasági állapota nem az eltartástól való félelem, hanem az örökösnek a szegényebb sorstól való kényelmes megóvása s a nők részéről az anyaság terheitől való rettegés.

Balás Károly.